

SAMODHANA JOURNAL

Faculty of Social Sciences and Humanities
Rajarata University of Sri Lanka
Mihintale

2022

Volume 11

Issue I

දළඳා වහන්සේ හා සබැඳු පූජා වාරිතු පිළිබඳ විමර්ශනාත්මක
අධ්‍යාපනයක්

සඳමාලි උදේශීකා දිසානායක¹

Received Date: 15th June 2022

Accepted Date: 20th March 2023

Published Date: 29th August 2023

Abstract

The arrival of the Sacred Tooth Relic in Sri Lanka marks a significant turning point in Sri Lankan history and its religious and cultural role. The left annual relic of Lord Gautama Buddha is kept in the Temple of Tooth, Kandy. The oldest book in which the entire story of the birth of Dalanda is written is the Pail Datavamsa, written by a nobleman named Dharm Keerthi. Many rituals related to Dalanda have been practised from the past to the present, centring on Sri Dalanda Maliga in Kandy. There, it is remarkable to perform all the rituals related to the living Lord Buddha for the sake of Dalanda. Since ancient times, the people of Sri Lanka have considered Sri Dalanda to be the Buddhist community as a great blessing, and many rituals and cultural elements related to Dalanda have changed from time to time and merged with the life of the Sri Lankan Buddhist people. Rains at the right time make the country fertile. Since ancient times, the people of Lankan have believed that the country's prosperity without any calamities is obtained by performing proper offerings to the tooth. In particular, the tooth is attached to the consciousness of the people of Sri Lanka as a symbol of the ruler's righteousness and religious governance. Owning and spreading the tooth in

¹ Assistant Lecturer, Department of Pali and Buddhist Studies, University of Kelaniya.
dissanayakasandamali1996@gmail.com

the shade is a solid reason for triple the pride of one's kingdom. Are the sacrificial rituals related to the tooth located in the Dalanda Palace in Kandy still practised in modern times? How are those customs deeply rooted in Sri Lankan culture? Is the research problem, and the purpose of the research is to study in a balanced manner the peculiarities of the sacrificial rituals associated with the Temple of the Tooth in the past and the present. This study is based on the conceptual research method and depends on the literature source. Tripitaka, Mahavamsaya, and Deepavamsaya were used as primary sources and many secondary sources. The relevant proposition was studied by exploring and analyzing data obtained from journals, encyclopaedias and the internet, and qualitative research methodology was used by obtaining data from recent reports. Participant observation and self-case study were used to study information about Dalanda Perahera. As a research discussion, although the Lord Buddha was born in India, became the Buddha and passed away in the same country, due to the influence of other religions that emerged after centuries, various offerings were brought to Lakdi from time to time for the protection of various types of offerings. On the day of King Kitsiri Meghavarna, the Toothless Buddha Hemamala and Prince Danta came to this country. Since the tooth is a sacred object cherished in Suvasudasak Dharmaskanda, the tooth received more respect than other relics. Puja rituals were performed from the beginning for Dalanda, who was also respected by the royals. Sacrifices held for the tooth began in some style and can be categorized as daily, weekly, and annual offerings to the tooth. It can be studied that the daily offerings are again (Morning Puja, Nava Pe Pooja, Evening Pooja), the weekly Pooja is spread through the Nanumura festival, and the annual offerings are spread through the New Rice Festival, the New Year Festival, the Esala Festival and the Kartika Festival etc. From the past until now, the tooth has been a historical national treasure in the history of Sri Lanka, and Buddhists have immense respect for the tooth, and many sacrificial rituals related to the tooth exist in the same way in modern times. This research can conclude as above.

Keywords: Culture, Rituals, Sacrifice, Sri Lankan, The Tooth Relic

දළඳා වහන්සේ ලක්දිවට වැඩුම කිරීම ශ්‍රී ලාංකේය ඉතිහාසයේ මෙන් ම, ආගමික හා සංස්කෘතික තුළ සිදු වූ සුවිශේෂි කඩුමක් ලෙස සහභන් කෙරේ. මහනුවර දළඳා මාලිගයෙහි තැන්පත් ව ඇත්තේ ගොතම බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රී මූලයේ තිබු වම් වාර්ථික බාතුවයි. දළඳා වහන්සේ සිරිලකට වැඩුම වීම පිළිබඳ සම්පූර්ණ පුරාවන්තය උය වී තිබෙන පැරණි ම ගුන්ථය වන්නේ ධර්ම කිරීම් නමැති හිමි නමක් විසින් රවනා කරන ලද පාලි දායාවංසයයි. දළඳා වහන්සේ හා සබඳ පූජා වාරිතු රසක් මහනුවර ශ්‍රී දළඳා මාලිගාව කේත්ද කර ගනීමින් අතිතයේ පටන් වර්තමානය දක්වා ක්‍රියාත්මක ව පවතී. එහි දී පිවමාන බුදුරජාණන් වහන්සේ විෂයෙහි පවත්නා සියලු පුද සිරිත් දළඳා වහන්සේ උදෙසා ඉටුකිරීම විශේෂත්වයකි. ශ්‍රී දළඳා වහන්සේ බොද්ධ පූජාවන් අතරට පත්වීම වහන් හාගායක් ලෙසින් පුරාතන අවධියේ සිට ම මෙරට ජනයා සැලකු අතර දළඳාව හා සම්බන්ධ පුදුපූජා හා සංස්කෘතිකාංග රසක් කළට වෙනස් වී ශ්‍රී ලාංකේය බොදු ජන පිළිවුත් පැවැත්ම හා ඒකාබද්ධ වී ඇත. නිසි කළට වැසි ලැබේ රට සැකික වීම, විපත්වලින් තොර ව රට සෞඛ්‍ය උදාවීම අදිය දළඳාව කෙරෙහි නිසි පුදුපූජා පැවැත්වීමෙන් ලැබෙන බව ලක්වැසියෝ අතිතයේ සිට ම විශ්වාස කළහ. විශේෂයෙන් ම දළඳාව පාලකයාගේ දැනුම් බවේ සහ ධර්මික රාජ්‍ය පාලනයේ ඇති සංකේතයක් ලෙසින් ලක්වැසි ජනවිද්‍යානයට බැඳී පවතී. දළඳාව හිමි කර ගැනීම, දළඳාව සෙවණේ විසිම සිය රාජ්‍යත්වයේ අහිමානය තීව කිරීමට ප්‍රබල හේතුවකි. මහනුවර දළ මාලිගාවහි පිහිටා ඇති දළවහන්සේ හා සබඳ පූජා වාරිතු තුනනයේ ඒ අයුරින් ම ක්‍රියාත්මක වේ ද? එම වාරිතු ලාංකේය සංස්කෘතිය සහ තදානුබද්ධ වන්නේ කුමනාකාරයෙන් ද? යන්න පර්යේෂණ ගැටලුව වන අතර, පර්යේෂණ අරමුණ වන්නේ දළ මාගාව ආශ්‍රිත සිදු වන පුදුපූජා-වාරිතුයන්හි සුවිශේෂිතා අතිතයේ සහ වර්තමානයේ සිදු වන අයුරු තුලනාත්මක ව අධ්‍යයනය කිරීමයි. සංකල්පනාත්මක පර්යේෂණ (Conceptual Research) ක්‍රමය මත පදනම් වී සිදු කරන ලද මෙම අධ්‍යයනය සහිතු මුලාගුරු මත රඳා පවතී. එහි දී ප්‍රාථමික මුලාගු ලෙස ත්‍රිපිටිකය, මහාවංශය, දිපවංශය යන මුලාගු හාවිත කළ අතර ද්විතියක මුලාගු රසක් හාවිතා කරන ලදී. සගරා, කේත් ගුන්ප මෙන් ම අන්තර්ජාලය මගින් ලබාගන්නා දත්ත ගැවීමෙනය හා විශ්ලේෂණය කිරීමෙන් අදා ප්‍රස්තුතය පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීම සිදු කළ අතර, මැත කාලීන වාර්තාවල දත්ත ලබා ගැනීමෙන් ගුණාත්මක පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය හාවිතා කරන ලදී. සහභාගිත්ව නිරික්ෂණය සහ ස්වයං සිද්ධි අධ්‍යයනය මගින් දළඳා පෙරහැර පිළිබඳ තොරතුරු අධ්‍යයනය කෙරීමේ. පර්යේෂණ සාකච්ඡාව ලෙස බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉන්දියාවේ ඉහිදි, ඒ රටෙහි ම බුදු බවට පත් වී, පිරිනිවන් පැව ද, සියවස් ගණනාවට පසු බිජි වූ අනා ආගම්වල බලපැමු නිසා අනෙකු විධ පූජා වස්තුන්හි ආරක්ෂාව පිළිස විවිධ පූජා වස්තුන් වරින් වර ලක්දිවට වැඩුම විය. කින්සිරී මෙස වර්ණ රජු ද්වසේ දළඳා වහන්සේ හේමමාලා සහ දත්ත කුමරුන් මෙරටට වැඩුම වන ලදී. දළඳාව සුවාසුදාසක් ධර්මස්කන්දයේ පහස ලද පූජා වස්තුවක් බැවින් දළඳා වහන්සේට සෙසු දාතුන් වහන්සේලාට වඩා ගොරවයක් හිමි විය. රාජකීයන්ගේ ගොරවයට ද පාතු වූ දළඳා වහන්සේ සඳහා ආරම්භයේ පටන් ම පූජා වාරිතු සිදු කරන ලදී. දළඳා වහන්සේ උදෙසා පැවැත්වූ පූජා කිසියම් ගෙලගත ක්‍රමයට ආරම්භ වීම සිදු වූ

අතර දෙනික, සප්තාහික, වාර්ෂික ලෙස දළඳාවට කරන පුදුජාතා වර්ග කොට දැක්වීය හැකි ය. දෙනික පූජා නැවතත් (අලුයම පූජාව, නව පැ පූජාව, හැන්දී පූජාව) ලෙස ද, සප්තාහික පූජාව නානුමුර මංගල්‍යය ඔස්සේත්, වාර්ෂික පුද පූජා අලත් සහල් මංගල්‍යය, අලත් අවුරුදු මංගල්‍යය, ඇසළ මංගල්‍යය සහ කාර්තික මංගල්‍යය ආදිය ඔස්සේ විසිරි පැතිරි ඇති බව අධ්‍යයනය කළ හැකි ය. අනීතයේ සිට මේ දක්වා ම, දළඳා වහන්සේ ලංකා ඉතිහාසයේ ලේතිහාසික ජාතික වස්තුව වීමත්, බොද්ධයන් තුළ දත්ත ධාතුන් වහන්සේ ගැන අත්තේ අප්‍රමාණ ගෞරවයක් වීම නිසාත්, දළඳා වහන්සේ හා සබඳ පුදුජාතා වාරිතු රසක් තුතනයේ ද එලෙසින් ම පවත්නා බව මෙම පර්යේෂණය මගින් ඉහත පරිදි නිගමනය කළ හැකි ය.

ප්‍රමුඛ පද : වාරිතු, දළඳා වහන්සේ, පුද පූජා, සංස්කෘතිය, සිරිත්

හැදින්වීම

දළඳා හාමුදුරුවෝ, දළඳා වහන්සේ, දළඳා ස්වාමීන්දුයෝ, දළඳා හිමි යත්ත සිංහල බොද්ධයන් විසින් දළඳාව සම්බන්ධයෙන් අප්‍රමාණ ගෞරවය පිළිස හාවිත කරන අන්වර්ථ නාමයන් රසකි. දළඳා වහන්සේ ගැන අදහස් දක්වන ඕලිචර අබේනායක මහතා පවසන්නේ ” ධාතු පූජාව බුදු සමය ලංකාවට වැඩුම වීමට පෙර හාරතීය බොද්ධයන් අතර ජනප්‍රිය ව පැවති බවට සාධක නැත. ඉහළ ජනප්‍රියත්වයක් පැවති ප්‍රේෂාවෝර, අමරාවතී කැටයම්වල ධාතු පූජේත්සව මෙන් ම පාතු ධාතු පූජාව ඉතා ඉහළින් ඉන්දියානු වැසියන් සැමරු බව පුරාවිද්‍යාඥයින්ගේ දත්ත අනුව පෙනීයයි. අධ්‍යයනන සමාජයේ පූජාවට හිමි විශේෂත්වය ශ්‍රී ලාංකේය සමාජය තුළ නෙස්සරිකව වර්ධනය වූවකි ” යනුවෙනි. (හේවාමාන්නගේ විමල්, 2006, පි:14). විදේශීකයෙකු වූ ජෝන් ඩුව් Account of the Intetior of ceylon නැමැති කාන්තියෙහි දත්ත ධාතුන් පිළිබඳ ඇසින් දුටු සාක්ෂි සපයයි. මෙය බුදුරජාණන් වහන්සේගේ යටි හණුවෙහි වම් දළඳාව බව පාලි ලාංච ධාතු වංශයෙහි (ධාතුවංශය, පි:18) ද සඳහන් වේ. ධාතු පූජාවේ අංගයක් ලෙස දළඳා පූජාව හඳුනාගත හැකිය. දළඳා මන්දිරය තුළ පූජා සහ ගොතුක හාණේඩ රසකි. තුන් සිවුර, කාය බන්ධන, කඩ කැන්ත, ඉදි කටුව, පාතුය, පෙරහන් කඩය යන අවපිරිකර දෙකක් එහි වී යැයි හොකාරට කියයි. ඔහු තවදුරටත්, ප්‍රකාශ කරන්නේ කිරිති ශ්‍රී රාජසිංහ රජතුමා මේවා පූජා කළ බව ය. දළඳා වහන්සේ වැඩුම්ව තැන් පටන් මෙරට රාජ රාජමහංමාත්‍යාදින් මෙන් ම සාමාන්‍ය ජනතාව ද, එම උතුම් පූජනීය වස්තුව කෙරෙහි අප්‍රමාණ ගෞරවයක් දක්වූහ. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රී දේහය ආදානය කළ විතකයෙහි ධාතුන් වහන්සේලා සත් තමක් සිදි බිඳි විසිරි නො ගොස් ඉතිරි ව පැවතුණි. එම ධාතුන් වහන්සේලා නම්, ලාංච ධාතුන් වහන්සේ, අකු ධාතුන් වහන්සේ දෙන ම, සතර දළඳා වහන්සේ ය. මෙම සතර දළඳා වහන්සේගෙන් එක් තමක් තවතිසා දෙවලාව සිල්මිණ සැයෙහි ද, එක් තමක් නාග ලෝකයේ ද, තවත් එක් තමක් ගාන්ධාර ප්‍රදේශයෙහි ද, අනෙත් දළඳා වහන්සේ කාලිංග දේශයේ ද, තැන්පත් කොට ඇති බව සාහිත්‍ය මූලාශ්‍ර අනුව හමු වේ.

දළඳා වහන්සේ පිළිබඳ ලියවුණු පැරණි ම ගුන්ථය වන පාලි දායාච්‍රාන්තියෙහි සඳහන් වන පරිදි බෙම නම් රහතන් වහන්සේ බුදුරජුන්ගේ වම් දළඳාව මල්වෙන් ගෙන බුජ්ම දත්ත රජු වෙත භාර කළහ. එම රජු දත්ත ධාතුන් වහන්සේ අලංකාර මත්දිරයක තැන්පත් කළේ ය. තො කඩවා ම පුද පුජා පැවැත් විය. එම රජු ඇවැමෙන් ඔහු පුත් කාසි රජු ද, එයින් පසු සූත්‍රන්ද රජු ද, එලෙසින් ම දළඳා පුජාව පවත්වා ඇත. කාලයාගේ ඇවැමෙන් දළඳා වහන්සේ පිළිබඳ වගකීම පැවරුණේ ගුවසිව රජුට ය. එතුමා ස්වකිය රාජ පරම්පරාව අනුව යමින් දළඳා වහන්සේ අසිමිත ගෞරවයකින් රක ගත්තේ ය. ගුවසිව රජු ද්විස ලාභ සත්කාරයෙන් පිරිහුණු මිත්‍යා දාජ්ධිකයේ පාටලි පුතුයේ රජ කළ පාණ්ඩු නම් රජුට කේලම් කියා ගුවසිව රජු කෙරෙහි වෙරයක් ඇති කළහ. ගුවසිව රජු දළඳා වහන්සේත් සමග පාටලිපුතුයට අල්වාගෙන එන ලෙස පාණ්ඩු රජු තියම කළේ ය. පසු ව තොරතුරු විමසු හෙතෙම දළඳා වහන්සේ කෙරෙහි පැහැදි පුද සත්කාර පවත්වා නැවත ගුවසිව රජු සමග දළඳා වහන්සේ කාලිංග දේශයට පිටත් කොට එවි ය.

එහි ද බෝර්ඩාර නම් රජුගේ බැනහු කෙනෙක් දළඳා වහන්සේ තමා සත්තක කර ගැනීම සඳහා ගුවසිව රජු සමග යුද්ධයකට පැමිණියේ ය. ගුවසිව රජු එම යුද්ධයෙන් ජය ගැනීම පිළිබඳ ඇති වූ සැකය නිසා දළඳා වහන්සේ ස්වකිය දියණිය වූ හේමමාලා කුමරියගේ ස්වාමී පුරුෂයා වූ දත්ත කුමරුට පවරා දුන්නේ ය. (බොද්ධ පුජා වාරිතු සහ අහිතාර විධි, 2021, ප.252)

තමා යුද්ධයෙන් පැරදුණහොත් දළඳා වහන්සේ රගෙන ස්වකිය මිතු වූ ලංකාධිපති මහාසේන රජු වෙත යන ලෙස ඔහු ඉල්ලා සිටියේ ය. හේමමාලා කුමරිය සහ දත්ත කුමරා විසින් කිත්සිරි මෙවන් රජුගේ 09 වන රාජ වංශයෙහි දී ලක්දිවට වැඩම්වන ලද්දේ මෙම දළඳා වහන්සේ ය. රාජධානී වෙනස් වීම සහ සතුරු උපදුව නිසා පොලොන්නරුව, දුඩිදෙණිය, යාපහුව, කුරුණෑගල, බෙලිගල, දෙල්ගමුව, කේටිවේ ආදි ස්ථානවලත් ව්‍යුතමානයේ දී, මහනුවර ශ්‍රී දළඳා මාලිගාවේ වැඩ සිටින්නේ ද, මෙකි දළඳා වහන්සේ ම ය. (නිමෙස් සත්සර, වසන්ත මෙන්ඩිස්, 2019, ප:202) දළඳා වහන්සේ දුරාතිතයේ පටන් රටේ රාජ්‍යය උරුමයක් වූ අතර, එම උරුමය සුරිම රටේ රාජ්‍යය නායකත්වයට සුදුසු කමක් සේ සලකනු ලැබේණි. දළඳා වහන්සේගේ භාරකත්වය උපුලන පාලකයා හෝ පාලිකාව ධාර්මික රජේක් හෝ රජීණක් ලෙස පිළිගැනීමට ලක්වැසින් නිරන්තරයෙන් ම සූදානම් ය. සිරි මේස වරණ රජතුමාගේ පටන් ව්‍යුතමානය දක්වා සියලු ම පාලකයන්ට දළඳා වහන්සේගේ සුරක්ෂිතභාවය වෙනුවෙන් ක්‍රියා කරන්නට සිදු විය. (සද්ධාරතන හිමි, 2007, ප:6) දැනට ඇති තොරතුරු අනුව ඉන්දියාවේ දළඳා මාලිගයක දළඳා වහන්සේ වෙනුවෙන් සිදු කළ පුජා හා වත්පිළිවෙන් පිළිබඳ කිසිදු තොරතුරක් දැන ගැනීමට නැතැයි ක්‍රිරුගමුවේ ව්‍යුත් හිමියේ පවසනි (ව්‍යුත් හිමි, 2008, ප.244)

එබැවින්, දළඳා වහන්සේ සිරිලකට වැඩම වීම පිළිබඳ සම්පූර්ණ පුරාවත්තය ලියවී තිබෙන පැරණිම ගුන්ථය ධර්ම කිරති නැමැති හිමි නමක් විසින් රවනා කරන ලද පාලි දායාච්‍රාන්තියායි. දළඳා සිරිත නැමැති ගුන්ථය ද, 4 වන පරාතුම රජුගේ ආරාධනය අනුව, රවනා කොට තිබේ. එකි පරාතුමලාභ රජ ද්විස දක්වා දළඳා

වහන්සේට පුද පූජා කළ රජවරුන්ගේ තොරතුරු ඇතුළත් කළ කුරුණැගල යුගයේ දී හේ ඊට ආසන්න කාලයේ දී ලියවුණ තවත් ග්‍රන්ථයක් තිබේ. එය දළඳා පූජාවලියයි. සිරිලක රජ කළ පළමු විමලධරම්පුරිය රජ දක්වා රජවරුන් දළඳා වන්දනාව සිදු කළ පූජාවත් විස්තර කරමින්, දළඳා වරුණ නමින් ලියවුණ ක්‍රිඩා ග්‍රන්ථයක් ද වෙයි. මේ හැර දළඳා වහන්සේගේ ඉතිහාසය, පුද පූජාවන්, දළඳා වන්දනය ආදිය මූල් කරගෙන සිංහල, පාලි භාෂාවන්ගෙන් ලියවුණු තවත් ග්‍රන්ථ රාඛියක් තිබේ.

පරෝෂණ අරමුණු

පරෝෂණ අරමුණ ලෙස දළඳා මාලිගාව ආස්‍රිත සිදු වන පුද පූජා-වාරිතුවල තුළන මූහුණුවර පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීමත් දළඳා මාලිගාව ආස්‍රිත සිදු වන පුද පූජා - වාරිතුයන්හි සුවිශේෂිතා අතිතයේ සහ වර්තමානයේ සිදු වන අයුරු තුළනාත්මක ව අධ්‍යයනය කිරීමත් සිදු කොට ඇත.

පරෝෂණ ක්‍රමවේදය

සංක්ලේෂනාත්මක පරෝෂණ (Conceptual Research) ක්‍රමය මත පදනම් වී සිදු කරන ලද මෙම අධ්‍යයනය සාහිත්‍ය මූලාශ්‍යය මත රඳා පවතී. එහි දී ප්‍රාථමික මූලාශ්‍ය ලෙස ත්‍රිපිටකය, මහාවැංගය, දීපවැංගය යන මූලාශ්‍ය භාවිත කළ අතර ද්විතියක මූලාශ්‍ය රසක් භාවිත කරන ලදී. සහරා, කොෂ ග්‍රන්ථ මෙන් ම අන්තර්ජාලය මගින් ලබාගන්නා දත්ත ගැවෙෂණය හා විශ්ලේෂණය කිරීමෙන් අදා ප්‍රස්ථාතය පිළිබඳ අධ්‍යයනය කිරීම සිදු කළ අතර, මැත කාලීන වාර්තාවල දත්ත ලබා ගැනීමෙන් ගුණාත්මක පරෝෂණ ක්‍රමවේදය භාවිත කරන ලදී. සහභාගිත්ව තිරික්ෂණය සහ ස්වයං සිද්ධි අධ්‍යයනය මගින් දළඳා පෙරහැර පිළිබඳ තොරතුරු අධ්‍යයනය කෙරීණි.

සාහිත්‍ය විමර්ශනය

ප්‍රාථ භා ධාතු පූජාවන්ගේ සමාරම්භය යන පරෝෂණ ලිපිය මේ සඳහා යොදාගත් අතර එය රචනා කොට ඇත්තේ මැදගම්පිටියේ විෂිත දම්ම හිමියන් විසින් 2021 වර්ෂයේ දී ය. එම පරෝෂණ ලිපියේ අඩංගු ධාතු පූජාවේ සමාරම්භය, මහා පරිනීඩ්බාන සූත්‍ර පාය අධ්‍යයනය සිදු කිරීම මගේ පරෝෂණ සඳහා යොදාගෙන ඇත. කුමාර මදනායක මහන්මිය විසින් රචිත ලක්දීව ධාතු වන්දනයේ ඉතිහාසය හා වර්තමානය යන පරෝෂණ ලිපිය මගේ පරෝෂණය සඳහා යොදාගත් අතර එහි අඩංගු ධාතු වන්දනාවේ ආරම්භය, ධාතු වන්දනාවේ මූලික පරමාර්ථ මෙන් ම ගුද්ධාවෙන් යුක්ත ව ධාතු පූජාව සමාජ ගත කිරීම අවබෝධයෙන් යුක්ත ව ධාතු වන්දනා කළ යුතු ආකාරය, ලක්දීව ධාතු වන්දනාවේ ආරම්භය, ලක්දීව ධාතු වන්දනාවේ විකාශය, වර්තමාන ධාතු වන්දනාවේ ආරම්භය, එහි සඳහන් තෙනෙහික පූජා, සජ්‍යාහික පූජා, වාර්ෂික පූජා, අලුත් සහල් මංගල්‍යය, අලුත් අවුරුදු මංගල්‍යය, පෙරහැර මංගල්‍යය, කාර්තික මංගල්‍යය ආදිය අවධානය

යොමු වූ අතර එන්. ඒ විමලසේන හැලෙය්ම විසින් රඛිත පර්යේෂණ ලිපියක් වන දළදා වහන්සේ සහ සම්බන්ධ වත්පිළිවෙත්හි ඉතිහාසය පිළිබඳ එතිහාසික විග්‍රාහයක් යන පර්යේෂණ ලිපියෙහි අඩංගු කරුණු වන දළදා වත්පිළිවෙත්හි තෙතිහාසිකත්වය පිළිබඳ ව අධ්‍යයනයට හාජනය කරන ලදී. මිට අමතර ව ශ්‍රී ලංකාවේ බොද්ධ පුදුපුරා කුළින් හෙළි වන සංස්කෘතිය නැමැති පර්යේෂණ ලිපියන්, ලක්දීව බොද්ධ පෙරහැර සහ සංස්කෘතිය යන පර්යේෂණ ලිපින් අධ්‍යයනයට හාජනය කරන ලදී. මාපලගම සිරි සේම්ස්සර හිමියන්ගේ බොද්ධ සංස්කෘතිය යන කෘතියන්, කුමුරුගැමුවේ විෂිරයුන හිමියන්ගේ දළදා ඉතිහාසය සහ සංස්කෘතිය යන කෘතියන් මගේ පර්යේෂණය යොදාගෙන ඇත. ඉහත සඳහන් කරන ලද පර්යේෂණ ගන්ම මගින්, මාගේ පර්යේෂණය සඳහා අවශ්‍ය නිවැරදි දත්ත, තොරතුරු ලබාගන්නවා මෙන් ම, එම කෘතිවල ප්‍රබලතා හා දුබලතා හඳුන්වා දී ඇත. මෙම පර්යේෂණවල දක්වා නොමැති අයුරින් වර්තමානයේ දළදා වහනසේ උදෙසා අතිතයේ මෙන් පුදුපුරා වාරිතු සිදු වන්නේ කුමන ආකාරයෙන්දැයි යන්න විමර්ශනය කිරීම මගේ පර්යේෂණයෙන් ඉදිරිපත් කිරීමට බලාපොරොත්තු වන අතර මෙම පර්යේෂනයන් ඔවුන්ට ආවේණික වූ ආදාල ක්ෂේත්‍රයක් හොඳින් කතා කරන අතර ඔවුන්ගේ විශේෂ අවධානයට යොමු නොවූ සුවිශේෂ පැනිකඩ් මගේ පර්යේෂණයේ දී අවධානයට ලක් කොට ඇත.

සාකච්ඡාව

දළදා වහන්සේ හා සංස්කෘති පුද්‍ර වාරිතු

පුද පුද්‍ර වාරිතු (Rite, Ritul, Ceremony) යනුවෙන් ඉංග්‍රීසි බසින් හැඳින්වයි. දෙවියන් උදෙසා කරන තේවාව යන්න මෙහි තේරුමයි. පුද සිරිත්, පුද පුද්‍ර, ආගමික සංස්කාර, වත්-පිළිවෙත්, පුද්‍ර කරම ආදි වවනවලින් පුද්‍ර වාරිතු යන්න දක්වා තිබේ. (මලවිපතිරණ රංජනී, 2014, පි:167) කිසියම් නිශ්චිත ජන ක්ෂේවාමක් විසින් ආගමික පරමාර්ථයන් ඇති ව, සිදු කරනු ලබන උත්සවය පුද පුද්‍ර වාරිතු ලෙසත්, ආගමික පරමාර්ථ සාධනය කිරීම සඳහා සිදු කරනු ලබන ක්‍රියාකාරම් සම්භය පුද පුද්‍ර වාරිතු ලෙසත් නිර්වචනය කළ හැකි ය. දළදා වහන්සේ හා සංස්කෘති පුද්‍ර වාරිතු යනුවෙන් හඳුනා ගැනීමේ දී දළදා වහන්සේ සඳහා සිදු කරන්නේ දළදා තේවා ය. තේවාව යනු කිසියම් ව්‍යවස්ථාවකට අනුකූල ව, සිදු කෙරෙන, ඒ ඒ යුගයන්හි රජවරුන් විසින් පනවන ලද විවිධ තීක්ෂණ මාලාවකි. පුරාණ වාරිතුවලට අනුකූල ව සහා අඛණ්ඩ ව දළදා වහන්සේ සඳහා පුද පුද්‍ර හා වතාවත් සිදු වේ. ශ්‍රී දළදා මාලිගාවේ සිදු කෙරෙන සියලු ම පුද පුද්‍ර හා සිරිත්-විරිත් එම පිළිගැනීමට යෝගා වන අන්දමින් සංවිධානය වී පවතියි. සියලු ම දළදා පුද පුද්‍ර එවා පැවැත්වන කාලය අනුව ප්‍රධාන කොටස් 03කට වර්ග කළ හැකි ය.

- දෙනිනික පුද පුද්‍ර හෙවත් දිනපතා පවත්වන පුද පුද්‍ර
- සංස්කෘතික පුද්‍ර හෙවත් සතියකට වරක් සිදු කෙරෙන පුද පුද්‍ර
- වාර්ෂික පුද පුද්‍ර

- දෙනික පුද පූජා (දළඳා වහන්සේ උදෙසා දිනකට තුන් වරක් සිදු කරන පුද පූජා දෙනික පූජා ලෙස හැඳින්වේ .)
- අලුයම පූජාව (හිල් දාන පූජාව) - පෙ : ව. 5. 30 - 07.00
 - නව පෑ පූජාව (දච් ආහාර පූජාව) - පෙ : ව. 9.30 - 11.00
 - හැන්දී පූජාව (සවස ගිලන්පස පූජාව) - ප : ව. 6.30 - 08.00

● අලුයම පූජාව

අලුයම 5.15ට පමණ හේවිසි වාදනය කෙරෙයි. එය අලුයම බුරය ලෙස හැඳින්වේ. පෙ. ව 5.30 ට අලුයම තේවාව ආරම්භ වෙයි. එයට තේවාව හාර නායක ස්වාමීන් වහන්සේ හා දෙවැනි ස්වාමීන් වහන්සේ වැඩිම කරති. දළඳා තේවාවට උපකාරී වන තේවාකාර බුර කිහිපයකි. උඩුමාලයට දත්ත බාතුන් වහන්සේ ලග වැඩ කරන දෙනම, වට්ටෝරු රාල, ගෙපරාල, කත්තියන රාලලා දෙදෙනා, හක්ගේඩි කාර අප්පුලා දෙනම උඩුමහලේ මොහොට්ටාල, හමුදාවාලේ ආරවිචි, දුම්බර පිද්විල්ලේ ආරවිචි, සාරසිය පිද්විල්ලේ ආරවිචි, හමුදාවාලේ මුරකාරයා යන අයත් පල්ලේමාලයට තේවා කරන හික්ෂුන් වහන්සේ පල්ලේමාලේ රාල හා මුළුතැන් ගෙයට මුළුතැන්ගේ රාල, මුළුතැන්ගේ මුර කරුවන් යන තනතුරු ය. (මංගල හිමි, පි.286) එහි දී දළඳා හාමුදුරුවන් වැඩ සිටින මාලිගාවේ දොරවල් විවෘත කිරීමෙන් අනතුරු ව වාරිතානුකුල දළඳා තේවාවන් රසක් සිදු කෙරෙයි. අවසානයේදී එහි ප්‍රධාන කාර්යයක් ලෙස බුදුරජාණන් වහනසේගේ උපස්ථායක ආනන්ද හිමි සිදු කළ උපස්ථානය ම සිහිපත් කරගෙන තේවාවෙහි තියුණ ස්වාමීන් වහන්සේලා දෙනමගෙන් එක් නමක් බුද්ධ උපස්ථානය සිදු කරයි. එහි දී ඇල් පැන්, උණු පැන්, දැනැටී දඩු, අට පිරිකර, අවාන, විෂ්නිපත යනාදි උපකරණ පිළිවෙළින් පූජා කෙරෙයි. තේවාව අවසන් වීමෙන් පසු මහ ජනතාවට දළඳා වහන්සේ වන්දනා කිරීමට අවස්ථාව ලැබේයි. අනතුරුව අලුයම 6.00ට ආහාර බුද්ධ පූජාව පැවැත්වෙයි. මෙම පූජාවට හාල් සේරු 32ක බත් දානය ද, ව්‍යෙංජන 32ක් ද, අවුල්පත් ද සූදානම් කෙරයි. එය මුළුතැන් පූජාව ලෙස තුතනයේ හැඳින්වෙයි.

● නව පෑ පූජාව

නව පෑ පූජාව සඳහා මාලිගාවේ දොරවල් විවෘත කරන්නේ පෙ. ව. 9.30ට ය. නව පෑ පූජාව ඇරණින්නේ පෙ. ව 10.00ට ය. මෙම පූජාව සඳහා ද හාල් සේරු 32ක බත් දානය ද, ව්‍යෙංජන 32ක් ද, අවුල්පත් ද සූදානම් කරයි. පෙ.ව 11.00ට පමණ නැවත දොරවල් වසනු ලැබේ.

● හැන්දී පූජාව

හැන්දී පූජාව ආරම්භ වන්නේ ප. ව. 6.15ට පමණ මාලිගාවේ හේවිසි කරුවන් විසින් හැන්දී බුරය වාදනය කරනු ලැබේමෙන් පසු ව ය. වැඩ සිටින මාලිගාවේ දොර විවෘත කරනුයේ ප. ව. 6.30ට පමණ ය. අනතුරු ව අලුයම මෙන් හැන්දී තේවාව

සිදු කෙරේයි. මෙම තේවාවෙන් පසු ප.ව. 7.00ට පළමු ගිලන් පස පූජාවත්, තවත් විනාඩි 30 කට පසු දෙවන ගිලන්පස පූජාවත් පැවැත්වෙයි. පසුව වන්දනාකරුවන්ට දළඳා වදින්නට ඉඩ දී මාලිගාවේ දොරවල් වැසීම වාරිත්‍ය සිදු කරයි. කිරීම් රාජසිංහ රජතුමා අතින් සිදු වූ අතපසු වීමක් මෙලස ගිලන්පස පූජා දෙකක් පැවැත්වීමට මුල් වී ඇත. නිතිපතා පූජාව සහභාගි වන රජතුමා දිනක් හැන්දී පූජාවට පැමිණෙන විට ගිලන්පස පූජාව අවසන් වී තිබේ ඇත. වරක් දොර වැසු පසු යලි රුපුට වත් ඇතුළු මාලිගය විවර තොකරන බැවින් යලි ගිලන්පස පූජාවක් පැවැත්වීමට අවසර දෙන ලෙස රුපු නායක හිමියන්ගෙන් ඉල්ලා ඇත. උත්ත්වහන්සේගෙන් එයට අවසරය ලබාත්තු අතර දෙවනී ගිලන්පස පූජාවක් පැවැත්වීමේ වාරිත්‍ය එදා සිට අඛණ්ඩ ව පවත්වාගෙන එනු ලැබේ.

පළමු ගිලන් පස බුද්ධ පූජාව ප:ව 07ට පමණ පවත්වයි. ඒ සඳහා සිනි, සූකිරි, අමු ඉගුරු, ගිතෙල්, මී පැණී, උක් පැණී, සුදු හකුරු, කළු හකුරු, තෙලිදිය, දොඩුම් පැණී ආදිය පූජා කරයි. (මංගල හිමි, පි: 291) දෙවන ගිලන් පස බුද්ධ පූජාව ප:ව 7:30ටත්, පවත්වයි. ඒ සඳහා සිනි, සූකිරි, අමු, එළගිතෙල්, අන්නාසි, උක් පැණී, හකුරු, මුදුපෙළම් (මංගල හිමි, පි: 292) ආදිය පූජා කරයි. මේ අවස්ථාවේ දින්, දොරටු විවෘත කිරීමෙන් අනතුරු ව, හේවිසි කණ්ඩායම් දළඳා වහන්සේ වැඩ සිටින, මාලිගා කුටිය වෙත, පංචතුරය වාදනයෙන් යුතු ව, තෙවරක් පුදක්ෂීණා කොට පුද පූජා තේවායන් සිදු කරනු ලැබේයි. දෙවන ගිලන් පස බුද්ධ පූජාව සිදු කිරීමෙන් අනතුරු ව, දළඳා හාමුදුරුවන් වැඩ සිටින කුටියෙහි නැවතත් දොරගුල් දමනු ලබයි. තේවාව හාර නායක ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් සියලු කටයුතු පිළිබඳ විමසිලිමත් වන අතර, රෝ ප්‍රථම දළඳා කුටිය අතු ගා පිරිසිදු කිරීමත්, වැඩ සිටින මාලිගාව 04 පැත්තෙහි දොරටු හතර වැසීමෙන්, අනතුරු ව දළඳා මාලිගයෙහි ප්‍රධාන දොරටුව වසා දමයි.

එම අවස්ථාව වන විට පල්ලේමාලේ නායක ස්වාමීන් වහන්සේ සහ එම රාජකාරී කටයුතුවල නිරිත වන නිළමේතුමා යතුරු රැගෙන ඒම, ස්ථානයට පැමිණ ඒකරාගි වී අවසානයේ සියලු දෙනා ම තම තමාගේ කුටියට ගමන් කරයි. ඒ ආකාරයට දිනපතා පවත්වනු ලබන පුද පූජාවන්, ඉතාම ගොරවයෙන් සිදු කරන ආකාරය දැක්විය හැකි ය. මෙම දෙනික පූජාවන් සඳහා මතරම් පානුය, කුඩා රන් පානු තුන, රිදී පානු දෙක, පිත්තල පානුය යන පානු 07 පූජා කරන්නේ රජතුමාගේ (වර්තමාන දියවචන නිළමේ) සිට හක්ගේඩ් රාල දක්වා දළඳා පූජාවට මෙන් ම ආරක්ෂාවට කැප වූ පිරිස විසිනි.

➤ සජ්‍යතාහික පූජාව

සජ්‍යතාහික පූජාව යනු සතියකට වරක් සිදු කෙරෙන පූජාවයි. සැම බදාදා දිනක ම මෙම සජ්‍යතාහික පූජාව සිදු කෙරේයි. දළඳා වහන්සේ උදෙසා නානුමුර මංගල්‍ය මෙහි දී සිදු වෙයි. දියවචන නිළමේතුමා මෙහි හාරකත්වය දරයි. දියවචන නිළමේතුමාගේ ප්‍රධානත්වයෙන් සහ තේවාවහාර නායක ස්වාමීන් වහන්සේගේ ප්‍රධානත්වයෙන් සෙසු මහා සංසරත්නයේ ආගර්වාද මැද නානුමුර මංගල්‍ය සිදු කරයි. නානුමුර මංගල්‍ය පවත්වන දිනට පමණක් බුද්ධ පූජාව පූජා කිරීම සඳහා

රත්තුරන් පාතු 14ක් භාවිතා කරයි. සෙසු දිනවල රිදී පාතු භාවිතා කරයි. නියම වේලාවට නාභුමුර මංගල්‍යය ආරම්භ වන බවට හක් ගෙඩි පිළිමෙන් අනතුරු ව පිටත සිටින හේවිසි කණ්ඩායම වැඩ සිටින මාලිගාව වටෝ තෙවරක් පුදක්ෂීණා කරමින් පංචතුරුය නාදය ආරම්භ කරයි. ඒ සමග බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ගුණ ධරුම තුවිධ රත්තනයේ ගුණ ගායනා කරන අතර, දළඳා භාමුදුරුවන් දෙපස සිටියි. මෙහි අලුයම පුජාවෙන් පසු භා අභ්‍යන්තර දළඳා කුටිය ද, නාභුමුර පුජාවට භා තේවාවට ගන්නා සියලු උපකරණ ද, මැනවින් පිරිසිදු කෙරයි. අනතුරු ව තේවාකාරක හිමිවරු පිරිසිදු වී එදිනට නියමිත විශේෂීත සිවුරු කට්ටලය ඇද පෙ. ව. 9.15ට වැඩ සිටින මාලිගාවේ දොරවල් විවෘත කරති.

නාභුමුරයට සූදානම් කළ සූවද පැන් සහ උණු පැන්, උඩු මාලයටත්, පහළ මාලයටත් වියන් වැඩම්වාගෙන යති. නියමිත වේලාවට නාභුමුරය ඇරෙහින බව හක් ගෙඩිය පිළිමෙන් පිටත සිටින්නන්ට දන්වනු ලැබේ. දළඳා කුටියේ සිදු කෙරෙන නාභුමුරයට සහභාගි වනුයේ තේවා කාරක හිමිවරුන් දෙනම භා තේවාවට උපකාර කරන වට්ටෝරු රාල පමණකි. එදිනට ආලත්ති අම්මලා සහ කට්ටලය මුළුව සහභාගි වීම ද, විශේෂතවයකි. නාභුමුර කිරීමෙන් අදහස් වන්නේ බුදුරඳුන්ගේ දළඳා වහන්සේ ස්නානය කරවීමයි. (සෝරත හිමි වැළිවිටියේ, 2017)

➤ වාර්ෂික පුද පුජා

දළඳා වහන්සේ පිදීමටත්, හැකි ඉහළ ම ගෞරවය ලබාදීමටත්, අවශ්‍ය වාරිතු විධි වර්ෂයක් පාසා පැවතුන්වේ. මේ වාරිතු විධි සතර සිවි මහ මංගල්‍යය හෙවත් සතර මහ මංගල්‍යය නමින් හැදින්වේ. ඒවා නම්,

- අලුත් සහල් මංගල්‍යය
- අලුත් අවුරුදු මංගල්‍යය
- ඇසළ මංගල්‍යය (පෙරහැර මංගල්‍යය)
- කාර්තික මංගල්‍යය යන ආදියයි.
- අලුත් සහල් මංගල්‍යය

දළඳා මාලිගාවට ඇයත්, කුණ්ඩ සාලේ සහල් ගබඩාවෙන්, දළඳා මාලිගාව විහාර දේවාලවලට බෙදා දෙනු ලබන අග්‍රස්‍යවලින් භාල් සේරු 80 දානය පිළියෙළ කොට දළඳා මාලිගාවේ ඇති කිරීමෙබ පාතුයට පුරවා පුජා කිරීම මෙහි ද සිදු වේ. අලුත් සහල් මංගල්‍යය සැම වසරක ම දුරුතු පොහොය දින සිදු කෙරයි. සිංහල භා දෙමළ අලුත් අවුරුද්දට කෙරෙන වාරිතු ශ්‍රී දළඳා මාලිගාවේ ද සිදු කිරීම අලුත් අවුරුදු මංගල්‍යයයි.

- අලුත් අවුරුදු මංගල්‍යය

මෙම මංගල්‍යය, මාලිගාවේ පුජා වාරිතු අතර වැදගත් තැනක් ගති. සිංහල සහ හින්දු අලුත් අවුරුදුවලට කෙරෙන වාරිතු දළඳා මාලිගාවට, ආවේණික පරිදි සිදු

කිරීම මෙහිදී සිදු කරයි. දළඳා මාලිගාවේ නැකත් මොනොට්ටාල විසින් සකස් කරනු ලබන සූහ මූහුරතින්වලට අනුව ලිප් ගිනි මෙලවීම, කිරිබත් පිසිම, කණ්ඩ ස්ථානය කිරීම වැනි විශේෂ ප්‍රජා සම්දායක් මේ යටතේ සිදු කරනු ලබයි. ඒවා තුදෙක් පොරාණික වාරිතුනුකුවල ම සිදු කිරීම මෙහි ඇති විශේෂත්වයයි.

• පෙරහැර මංගල්‍යය

මෙය ඇසළ මංගල්‍යය ලෙස ද හඳුන්වයි. දළඳා මාලිගාව උදෙසා පැවැත්වෙන ප්‍රජා වාරිතු අතර, සුවිශේෂී තැනක් පෙරහැර මංගල්‍යයට ගිමි වේ. කාමි කාර්මික පිවන රටාවකට පුරු වී සිටි ප්‍රාග් බොද්ධ වැසියෝ නිසි කළට, වැසිඩ්ල ලබා ගැනීමේ අටියෙන්, අවි-වැසි ආදිය දේවත්වයෙන් සලකා තොයෙක් ප්‍රජාවන් පැවැත්වීමට පුරුදු වී සිටියා. බුදුදහම මෙරටට හඳුන්වා දීමත්, සමග එකී ප්‍රාප්තික විශ්වාස බුදුදහම සමග මිශ්‍ර වී විකාශය වී ගිය බව පෙනෙයි. එහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස දළඳා වහන්සේ මෙරටට වැඩුම්වීමත් සමග උත්වහන්සේගේ පිහිට ආරක්ෂාව තුළින්, තිසි කළ වැසිඩ්ල ලබා සිය ගොවිතැන් බත් කටයුතු සාර්ථක කරගත හැකි බව ඔහුන් විශ්වාස කළහ. රට දින දෙක තුනකට පෙර දළඳා මාලිගාවේ නිළධරයන් විසින් සපයනු ලබන පොල්-තෙල් ශ්‍රී නාට දේවාලයට ගෙනැවීන් සතර දේවාලයට හා පිටිසර ගම්වල දේවාලවලටත්, අවට සියලු විභාර දේවාලවලටත්, බෙදා දෙනු ලැබේ. එම තෙල්වලින් ඉල් පොහොය දවසෙහි රාත්‍රියේ පහන් ප්‍රජා කරන පුදීපෝත්සවය හඳුන්වන්නේ කාර්තික මංගල්‍යයයි. (සන්සර, වසන්ත, 2019, පි.202)

මෙම සතර මහ මංගල්‍යයෙහි වඩාත් උත්කර්ෂවත් ම අවස්ථාව ඇසළ මංගල්‍යයයි. ඇසළ මංගල්‍යය තුළින් සිදු කෙරෙනුයේ වාර්ෂික පෙරහැර මංගල්‍යය පවත්වා දළඳා වහන්සේට ආච්චීක සාම්ප්‍රදායික උත්සව හා පුද පිළිවෙන් අඛණ්ඩ ව පවත්වා ගෙන යාමයි. වර්තමානයේ පැවැත්වෙන ආකාරයේ ඇසළ මහ පෙරහැර ආරම්භ වූයේ කිරති ශ්‍රී රාජසිංහ රාජ්‍ය සමයේ දිය. කජ සිටුවීමෙන් ඇරණීන ඇසළ මහ පෙරහැර, දේවාල පෙරහැර, කුඩාල් පෙරහැර හා රන්දේල් පෙරහැර පැවැත්වීමෙන් පසු දිය කැපීමෙන් නීමාවට පත් කෙරේයි.

කජ සිටුවීමෙන් පසු ව දින පහක් පෙරහැර පැවැත්වෙන්නේ දේවාල තුමියේ ය. සය වැනි දින කුඩාල් පෙරහැර ආරම්භ වන අතර සතර දේවාලයේ පෙරහැර සූහ නැකතින් පිටත් වී දළඳා මාලිගාවේ ප්‍රධාන දොරටුව අසලට පැමිණ මාලිගාවේ පෙරහැර හා එකාබද්ධ ව ගමන් කරයි. සාම්ප්‍රදායික උචිරට ඇදුමෙන් සැරසුණු දළඳා මාලිගායෙහි තිළ දිරන්නන් ද, දේවාල කපු මහත්වරු ද, පෙරහැරට සහභාගි වෙති. අලි ඇතුන් ද, සහිත මෙම පෙරහැර දින පහක් පුරා දිනෙන් දින අලංකාර වෙමින් පැවැත්වේ. කජ සිටුවීමෙන් එකාලොස් වන දිනයෙහි රන්දේල් පෙරහැර ආරම්භ වේ. දින පහක් පුරා පැවැත්වෙන රන්දේල් පෙරහැරේ උත්කර්ෂවත් අවස්ථාව එළඹින්නේ එහි අවසන් රාත්‍රියේ ය. මෙම ඇසළ මහ පෙරහැර ගමන් කරන පිළිවෙළ අනුව, එය ප්‍රධාන කොටස් පහකින් සමන්විත ය.

1. දළඳා මාලිගාවේ පෙරහැර

2. නාට දේවාලයේ පෙරහැර

3. විෂේෂ දේවාලයේ පෙරහැර
4. කතරගම දේවාලයේ පෙරහැර
5. පන්තිනි දේවාලයේ පෙරහැර

අවසන් රන්දෝලි මහා පෙරහැර වීදි සංචාරය කිරීමෙන් පසු සතර දේවාලයේ පෙරහැර දිය කැපීම සඳහා එළේතිහාසික ගැටකී තොටට යයි. දළඹ පෙරහැර සධාතුක කරවුවත් සමග අස්ථිර මහා විහාරයේ ගෙවීගේ රජ මහා විහාරය වෙත ප්‍රවේශ වෙයි. මෙම විහාරය ගමන් මාලිගය යනුවෙන් ද හඳුන්වනු ලැබේ. මෙහි දී අස්ථිර මහා නායක හිමි විසින් සධාතුක කරවුව හාරගෙන පසු දා දහවල් පෙරහැරෙන් දළඹ මාලිගාවට වැඩිම කරවන තුරු දළඹ මාලිගාවේ දී සිදු කරන ආකාරයට ම සියලු පුද පූජාවන් පවත්වනු ලබයි.

පසු දින දළඹ කරවුව මාලිගාවේ තැන්පත් කිරීමෙන් පසු ව දියවඩන නිළමේතුමා ප්‍රමුඛ සතර දේවාලවල බස්නායක නිළමේවරුන් රජ බැහැදුකීම සඳහා යාම අනිවාර්ය වෙයි. බුදුරාජාණන් වහන්සේගේ ත්‍රිවිධ මංගලයන් සිදු වුණු වෙසක් පසලාස්වක දිනය දළඹ මාලිගයේ භැම අතින් ම උත්සවුළුයක් ගනී. බුද්ධ පූජා, පුද්ධ පූජා, පුම්ප පූජා, සුගන්ධ පූජා වැනි අනෙක විධ පූජාවන්ගෙන් භා නො කඩවා කෙරෙන ගබඳ පූජාවන්ගෙන් ද සමන්විත වේ.

මීට අමතර ව, දළඹව උදෙසා දළඹ මාලිගාවේ දිනකට තෙවරක් සිදු කරන පූජා රෙපකි. මේවා දළඹ සඳහා සිදු කරන උද්දේශීක පූජා ලෙස තවදුරටත් නම් කළ හැකි ය. විවිධ තු උපකරණ භාවිත කොට ගනිමින් තේවාව තුළ දී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ උදෙසා 16ක් අනුකරණයන් සිදු කරනු ලැබේ. “සේලොස උපස්ථාන, සේලස පූජාව” (අරුණී සසංගිතා, 2018, පි:402) යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ ද, එයමයි. එම පූජාවන් සෞලොස පහත පරිදි දුක්වීය හැකි ය.

- අහිජේක පූජාව
- සඳහන් පූජාව
- කපුරු පහන් පූජාව
- මිණි පූජාව
- දූහැන් පූජාව
- ව්‍යංජන පූජාව
- සිවුරු පූජාව
- මල් පූජාව
- පහන් පූජාව
- කැඳ පූජාව
- පැන් පූජාව
- ආසන පූජාව

- සුවද දුම් පූජාව
- වාමර පූජාව
- ආහාර පූජාව

මෙම දළඳා පූජාවන් සිදු කරන විට, සුවිශේෂ ගාරා පංතියක් ද, තේවාව තුළ දී, සප්ක්‍රියානා කරනු ලැබේ. දළඳා පූජාව මගින් සෞඛ්‍යගාසය, සාමය උදා වන බවත්, ඒ තුළින් සුවිශේෂී අනුහසක් බලයක් සිදු වන බවත්, තේවාවන් පවත්වන ජනතාව විශ්වාස කරති. දළඳාව මුළ සිට ම අහයගිරිය සතු පූජාව වස්තුවක් වූ නිසා ඒ පිළිබඳ පූජා වාරිතු පැවැත්වුණේ ද, අහයගිරිය මුල් කරගෙන ය. (රාජුල හිමි, 1993, පි:293) දළඳාව මුල් කරගෙන පෙරහැර ක්‍රමයක් ද, අහයගිරියෙහි ද, ක්‍රියාත්මක විය. එරි සරසා දළඳාව පුද පෙරහැරින් අහයගිරියට වැඩිමවා බුද්ධ ගාලාවෙහි තැන්පත් කරයි.

එහි දී ගිහි පැවැදි සියල්ලෝ ම සුවද දුම් පහන් අල්ලති. දිවා රේ දෙකෙහි දින අනුවක් පුදා නැවත නගරයෙන් විහාරයට ගෙන ගොස් ඇති අතර 1775 දී රාජ්‍ය විවාල කිරිති ශ්‍රී රාජසිංහ රජතුමා පෙරහැර නැවත පණ ගැන්විය. (සිල්වා, පි:211) මේට අමතර ව, හේවිසි, තම්මැටිටම්, මගුල් බෙරය, හොරණුව ආදි භාණ්ඩ නියමිත තේවා මුර සඳහා වාදනය කිරීමට පනක්කී මුර 04ක් ද, දළඳා පූජාව සඳහා පවත්වා ඇත. වර්තමානය වන විට දළඳා වහන්සේගේ භාරකාරත්වය දරණුයේ මහනුවර මල්වතු-අස්ගිරි මහා විහාරයන්හි ශ්‍රීමත් මහානායක ස්වාමීන්දුයන් වහන්සේලා දෙනම විසිනි. එම උහය විහාරවල තේවා භාර ස්වාමීන් වහන්සේලා වසර මාරුවෙන් මාරුවට පුරාණ වාරිතු විධ නොයික්මවා වර්තමානය දක්වා ම එම කටයුතු ඉටු කරති. ඉහත කී පරිදි උහය විහාරවල ස්වාමීන් වහන්සේලා මාරුවීම සිදු වන්නේ වස්සාන සමයේ ආරම්භයත් සමගයි. එසේ ම දියවචන නිළමේතුමා විසින් දළඳා මාලිගාවේ ගිහි භාරකාරත්වය ද, උස්සුලනු ලබන අතර වසර පහකට වරක් නව නිළමේවරයුතු පත් කිරීම සිදු කෙරෙයි.

නිගමනය

බුදුරජාණන් වහන්සේ ඉන්දියාවේ ඉපිද, ඒ රටෙහි ම බුදු බවට පත් වී එහි ම පිරිනිවන් පැවැදි ද, සියවස් ගණනාවට පසු බිජි වූ අනා ආගම්වල බලපැමි නිසා අනේක විධ පූජා වස්තුන්හි ආරක්ෂාව පිණිස, විවිධ පූජා වස්තුන් වරින් වර ලක්දිවට වැඩිම විය. ඒ අනුව, කිත්සිර මෙසවරණ රුප ද්‍රව්‍යේ දළඳා වහන්සේ හේමමාලා සහ දන්ත කුමරුන් විසින් මෙරටට වැඩිමවන ලදී. සුවාසුදාසක් ධර්මස්කන්දයේ පහස ලද පූජා වස්තුවක් වන නිසා දළඳා වහන්සේට සෙසු දාතුන් වහන්සේලාට වඩා ගොරවයක් හිමි විය. රාජ්‍යියන්ගේ ගොරවයට ද පාතු වූ උතුම් වූ දළඳා වහන්සේ සඳහා ආරම්භයේ පටන් ම පූජා වාරිතු සිදු කරන ලදී. අනුරාධපුර රාජධානියේ දළඳා මැයුරක් කරවා, මුල් කාලීන වාරිතු සිදු කොට ඇති අතර, රාජධානි මාරුවීමත් සමග, ඒ ඒ ස්ථානවලට දළඳා වහන්සේ වැඩිමවා පුද සත්කාර සිදු කළ බව පෙළ දහමෙහි ද, සඳහන් වේ. වර්තමාන පූජා ආරම්භ වූයේ කිරිති රාජසිංහ රාජ්‍ය කාලයේ දී ය. දළඳා වහන්සේ උදෙසා පැවැත්වූ මෙම පූජා කිසියම් ගෙළගත කුමයට ආරම්භ වීම මෙම කාලයේ දී සිදු විය. දෙනික, සප්තාහික, වාර්ෂික ලෙස

දළඳාවට කරන පුද පූජා වර්ග කොට දැක්විය හැකි අතර, දෙනීක පූජා නැවතත් (අපුයම පූජාව, නව පැ පූජාව, හැන්දැ පූජාව) ලෙස ද, සපේතාහික පූජාව නාභුමුර මංගල්‍යය ඔස්සේත්, වාර්ෂික පුද පූජා අප්‍රත් සහල් මංගල්‍යය, අප්‍රත් අවුරුදු මංගල්‍යය, ඇසුල මංගල්‍යය, කාර්තික මංගල්‍යය ආදිය ඔස්සේ විසිර පැතිර ඇත. අතිතයේ සිට මේ දක්වා ම, දළඳා වහන්සේ ලංකා ඉතිහාසයේ එළෙතිහාසික ජාතික වස්තුව වීමත්, බොද්ධයන් තුළ දන්ත බාතුන් වහන්සේ ගැන ඇත්තේ අප්‍රමාණ ගොරවයක් වීම තිසාත්, දළඳා වහන්සේ හා සබඳ පුද පූජා වාරිතු රෝගක් තුතනයේ ද එලෙසින් ම, පවත්නා බව මෙම පර්යේෂණය මගින් ඉහත පරිදි නිගමනය කළ හැකි ය.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය

පාර්මික මූලාශ්‍ය

දීස නිකාය 02, (2006), සංස්: බලංගොඩ ආනන්ද මෙමත් හිමි, කොළඹ, රජයේ මුද්‍රණාලය
දායාවංශය, (1914), සංස්: ගිපාපංකාර හිමි, අලත්ගම, තාත්‍ය ප්‍රකාශන
දීපවංශය, (1959), කිරි ඇල්මල යානවීමල හිමි, කොළඹ, ඇම්.වී ගුණසේන සමාගම
සන්නස්ගල පුංචි බණ්ඩාර, (1954), දළඳා පූජාවලිය, සීමා සහිත එක්සත් ප්‍රවාත්ති පත්‍ර
සංගමය
දළඳා සිරිත, (1934), (සංස්), විශ්‍රා රත්නසුරිය, කොළඹ, ඇපොතිකරිස් සමාගම

දිව්‍යතිහික මූලාශ්‍ය

කරුණාතිලක එස්. බිඩිලිවි, (1994), උප වංශය, කොළඹ, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සමාගම
ඡයකොඩ සරව්වන්ද, (1999), සිරි දළඳා පුවත, කොළඹ, සදිපා පොත්හල
තෙල්කුමුරේ පවර කිත්ති හිමි, (1954), දළඳා පූජාවලිය, මරදාන, කේ.ඒ. අරියදාස ප්‍රකාශන
දිසනායක රෝහිත, (2001), පාතු බාතුව සහ රාජ්‍යත්වය, වරකාපොල, ආරිය ප්‍රකාශකයේ
මහතන්ත්‍රිගේ ගුණසේන, (1991), ගාසන ඉතිහාසය, පාදක්ක, රජයේ මුද්‍රණ නිතිගත
සංස්ථාව

මොරටුවගම එව්.එම්, (1996), බොද්ධ සංස්කෘතිය හා ඉතිහාසය, පාදක්ක, රජයේ නිතිගත
සංස්ථාව

රංජිත හෙටිමුල්ල, (1960), දළඳා පුවත, මහා තුවර, සිතුම්ණ ප්‍රකාශන

විශ්‍රා කුමුරගම්මෙවි, (2008), දළඳා ඉතිහාසය සහ සංස්කෘතිය, කොළඹ, ඇස්. ගොවගේ
සහ සහෙළදරයේ

හේවාමාන්නගේ විමල්, (2006), බොද්ධ පූජා වාරිතු සහ සාහිත්‍යය, කොළඹ, 10 ඇස්.
ගොඩගේ සහ සහෙළදරයේ

සගරා (භාෂ්‍යීය ලේඛන)

අරුණී සහංචිකා කේ.වි.ඩී. (2018), " ශ්‍රී ලංකාවේ බොඳේද පුදු පූජා තුළින් හෙලී වන බොඳේද සන්නිවේදනය ", බොඳේද සන්නිවේදනය, සංස්: එම්. එම්. එන්. වසන්ත මෙන්ඩිස්, පාලි හා බොඳේද අධ්‍යනාංශය, ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය

කනත්තේගොඩ සද්ධාරතන, (2007), " දළඳා වහන්සේ රාජ්‍ය සහ දළඳාව ", වාර්ෂික සාරසංග්‍රහය, මධ්‍යම පළාත් සභාවේ සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව

තිමේස් සත්සර බ්ලිලිට්. එම්, මෙන්ඩිස් වසන්ත, (2019), " බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සතර දළඳා වහන්සේලා පිළිබඳ මූලාශ්‍රිත අධ්‍යයනයක් ", PROCEEDINGS, ICPBS, නුගේගොඩ, කාංචන ප්‍රින්ටස්

විෂ්නුධම්ම හිමි මැදගම්පිටියේ, " උප සහ බාතු පූජාවන්ගේ සමාරම්භය " , බොඳේද පූජා සහ අහිවාර විධි, ප්‍රඩේද, 10 වන කලාපය, සංස්. ඇඟැල්ලේපාල මහින්ද හිමි, මහනුවර, ප්‍රඩේද සම්ප සේවා පදනම

පියරතන හිමි වැගම, "ඩාතු ප්‍රහවය හා විකාශනය", අහිසමාවාර, සිරි සිවලි හිමි, අම්බලංගොඩ සුමෙදානන්ද හිමි, ප්‍රණීත් අහය සුන්දර කොළඹ, ආයෝජන ප්‍රවර්ධන අමාත්‍යාංශය

විමලරත්න හිමි බෙල්ලන්විල, " ත්‍රිවිධ වෙතාය වන්දනා ", බුදු සමය සහ පූජා වාරීතු, සංස්: කොටපිටියේ රාජුල හිමි

ඇඩි කේත්

පොල්වත්තේ බුද්ධාධන්ත හිමි, (1998), පාලි සිංහල අකාරාදිය, දෙමිවල, බොඳේද සංස්කෘතික මධ්‍යස්ථානය

මලළස්කර පී.පී, (2004), ඉංග්‍රීසි සිංහල ගබ්දකේත්, කොළඹ 11, සීමාසහිත එම්. ඩී. ගුණසේන සමාගම

විජයතුංග හරිය්වන්ද, (2008), ගුණසේන මහා ගබ්ද කේත්, කොළඹ 12, ඇම් ඩී ගුණසේන සහ සමාගම

සෙරත හිමි වැලිවිටියේ, (1999), ශ්‍රී සුමංගල ගබ්ද කේත්, වැල්ලම්පිටිය, වතුර මුදණාලය

හේවගේ බුද්ධඳාස, (2014), සිංහල - ඉංග්‍රීසි ගබ්දකේත්, පිළියන්දල, පියුම් මුදණ ගිල්පියෝ

James Murry, (19480, Oxford Dictionary, Oxford university press